

PRISPEVKI K POZNAVANJU LOKALNEGA GOSPODARSTVA V ŠKOFJI LOKI OD LETA 1945 DO OKROG 1960

Lokalno gospodarstvo v Škofji Loki je bilo po vojni pretežno v pristojnosti domačega ljudskega odbora, ki ga je podpiral in razvijal v smislu nove družbene ureditve in odprave privatne lastnine. Ob strani puščamo velika podjetja s predvojno tradicijo ali na novo nastala, ki so bila v republiški pristojnosti. O teh podjetjih imamo že samostojne jubilejne publikacije in članke v Loških razgledih, ki jih ne bomo naštevali. Lokalna gospodarska podjetja so nastajala v prvih letih po vojni predvsem iz privatnega sektorja in njemu v protitež. Privatni sektor je sam rad ali nerad prestopil ali pa je bil celo državno prisiljen v nove odnose. Danes bi delno temu gospodarstvu rekli komunalno in drobno storitveno gospodarstvo, ki ga občan potrebuje. V širšem pomenu gre za obrtna podjetja, trgovino, gostinstvo in komunalno dejavnost. Današnja družba na teh področjih ponekod spet podpira privatni sektor v dopolnitev družbenemu. Obravnavano obdobje smo končali okrog leta 1960, ko se je že pričela oblikovati gospodarska struktura, ki jo poznamo še danes.

Pri takšnem lokalnem gospodarstvu so navodila prihajala od republike na okraje, od tam pa naprej na krajevne ljudske odbore (KLO), v Škofji Loki pa na mestni ljudski odbor (MLO). Do leta 1948 je bil okrajni ljudski odbor (OLO) v Loki, po tem letu pa so ga ukinili in priključili v Kranj. Leta 1952 so bili odpravljeni KLO in ustanovljene občine. V Loki se je konstituiral ljudski odbor mestne občine (LOMO), ki je deloval do leta 1955, ko so bile ustanovljene nove večje občine. Gradivo za ta prispevek smo črpali iz fonda MLO in LOMO Škofja Loka, ki ga hranijo v Zgodovinskem arhivu Ljubljana (ZAL), Enota v Škofji Loki. Pregledali smo tiste fascikle gradiva, ki se nanašajo na gospodarstvo. Nepregledana je ostala še delno serija sej gospodarskih svetov in komisij. Zapisniki sej prvih povojnih ljudskih odborov so po vsebini razmeroma uborni. Tudi niso točni, ampak so bolj diskusije o ustanavljanju posameznih delavnic. Služili so nam za prvo obdobje bolj kot dopolnilno gradivo. Precej odločitev je gotovo padlo na političnih forumih. Ti zapisniki niso vsi ohranjeni, zapisniki partijskih komitejev pa še niso dostopni.

Prav tako nismo mogli pritegniti gradiva okraja po letu 1948, ki ga hranijo v ZAL, Enoti v Kranju. Nemogoče je bilo tudi preverjati po arhivih podjetij, ki so danes nasledniki teh dejavnosti. Za te vrste virov imamo slabe izkušnje, saj so vire pri gospodarskih organizacijah za prvo obdobje slabo hranili. Zato so nekatere dejavnosti bolj natančno obdelane, mogoče še preveč, druge pa so samo našteje ali pa smo jih celo pozabili. Natačnejša študija povojnega gospodarstva bi bila mogoča ob večletnem študiju tega obdobja, kar pa ni bil naš namen. Veliko si bomo pomagali z ustnimi izjavami ljudi, ki so bili včasih vodilni na teh področjih. Za te naj bo ta prispevek izziv, da kaj napišejo.

Že naslov pove, da je ta zapis res le drobce k poznavanju tega področja. Namenoma sem izpustil vsa imena. Tudi finančni kazalci, ki so mnogokrat ohranjeni, niso primerljivi. Podjetja so si pomagala s krediti, odprodajami, občinskimi denarjem itd. Rentabilnost ni bila na prvem mestu. Važno je bilo, da se je razvijal

družbeni sektor. Bolehali so na različnih področjih. Delovna sila je bila predimenzionirana, velikokrat nekvalificirana in slabo sposobna. Veliko je bilo vajencev. Odnos do dela je bil slab. Fluktuacija je bila velika. Sodno preganjanje zaradi gospodarskega kriminala je bilo pogosto. Kazniva dejanja so bila namerna, pa tudi nenamerna zaradi neznanja, nesposobnosti, nepoznavanja predpisov itd. Predpisi so se pogostokrat menjavali. Odločitve so prihajale od zgoraj od upravnih služb pa tudi od političnih forumov. Samoupravljanje se je le počasi uvajalo. V začetku ga niso niti povsod razumeli, čeprav so ga formalno vpeljali in ga je vodil direktor.

Nikakor pa ne smemo zmanjševati pomena tega področja dejavnosti. Zaposlenost pri mestnih podjetjih (ME-PO) je bila za takratno delovno silo pojem. Kje pa delaš? V ME-PO. Zaposlitev je bila potem lahko v vrtnariji, šivalnici ali pri testeninah. Mepo sektor je imel svojo težo.

Na tem mestu tudi nismo omenjali zadružnega sektorja, ki je ponekod zapolnjeval vrzeli v drobnem gospodarstvu. O zadrugah v prvih povojnih letih v Loki še malo vemo. Spominjamo se t. i. Naproze in drugih zadružnih poskusov, ki pa jim čas ni bil posebno naklonjen. Naš pregled smo sklenili okrog leta 1960. Takrat je postajalo občinsko varstvo manj očitno, čeprav je občina še ostajala ustanoviteljica.

Druge po Sloveniji se s to dobo že temeljiteje ukvarjajo. Še enkrat naj poudarim, da je prisotni zapis le skromen prispevek k tej temi.

Uprava ME-PO podjetij

Gospodarski odbor pri MLO je vodil lokalna gospodarska podjetja. Največ jih je nastalo med leti 1947–1949. Nekatera so bila še starejša, pa tudi po letu 1949 so še nastajala. Na MLO so za operativno vodstvo organizirali posebne oddelke in pisarne. Leta 1948 so se ti imenovali Operativno upravno vodstvo mestnih komunalnih in obrtnih podjetij. Delili so jih po resorjih. Leta 1947 je pod komunalni del spadalo: klavnica, pekarna in slaščičarna, kino podjetje, vrtnarija, kopališče, vodovod, pokopališče in uprava zgradb. Od tega še ni bilo dokončno prevzeto od župnije pokopališče. Tudi kopališče še ni bilo prevzeto. Pred vojno ga je vodilo Tujsko prometno društvo in je od tedaj še vse ostalo nerazčiščeno. Upravo komunalnih ustanov so leta 1952 sestavljali uprava državnih zgradb in zemljišč, uprava za ceste, javno razsvetljavo in kanalizacijo, vodovod, klavnica, vrtnarstvo, pokopališče in to leto ustanovljena reševalna postaja, ki so jo imenovali rešilna postaja. Šele leta 1955 je bilo ustanovljeno Komunalno podjetje, ki je kot podjetje nadaljevalo delo Uprave komunalnih ustanov.

Za boljše tehnično organizacijo so leta 1950 ustanovili MLO Škofja Loka, KLO Trata in Reteče, skupni knjigovodski center državnih gospodarskih podjetij lokalnega pomena Škofja Loka. Uprava gospodarskih podjetij je imela knjigovodstvo na sedmih mestih.

Med leti 1950 in 1954 je družbeno gostinstvo vodila skupna uprava – Mestno gostinstvo. V končni fazi pa je nad vsem bedel MLO oziroma po letu 1952 LOMO. Tam so vodili tudi skupno personalno evidenco za vsa podjetja.

Leta 1951 so na sestanku upravnikov in predsednikov upravnih odborov delavskih svetov podjetij že razpravljali o delovanju delavskih svetov in o samoupravljanju. Seveda so te zadeve takrat organizirali, vodili in imenovali direktorji.

Leta 1948 je bilo 20 mestnih podjetij. Leta 1949 je MLO vodil 29 oziroma 27 podjetij in dve industrijski; pripadala mu je nekaj časa tudi Odeja. Vodili so dve industrijski podjetji, eno gradbeno, devet obrtnih, štiri komunalna, eno prevozniško, šest trgovskih, štiri gostinska, eno menzo in eno ekonomijo. Za drugo industrijsko

podjetje nisem našel podatkov. Na novo so to leto ustanovili Podjetje državnih zgradb, Kurivo, Komisijsko trgovino z obratom Odpad, Otroško restavracijo, Testenine in Indusad. Ukinili pa so že špecerijo in šiviljstvo. Leta 1952 je bilo 20 podjetij. Število se je nižalo, ker so se podjetja osamosvajala, posebno po letu 1952, ko so prehajala na samostojno financiranje. Ob reorganizaciji občinskih ljudskih odborov leta 1955 pa je bila gospodarska dejavnost v glavnem že ločena od uprave. Še vedno pa je ostala tesna povezava z občino pri novih krstih podjetij, dotah, pa tudi pogrebščinah, če se bolj po domače izrazim.

Trgovina

Mestno trgovsko podjetje je bilo ustanovljeno poleti 1946. Vanj sta se vključili nacionalizirani trgovini Zorana Deisingerja in manufaktura Rada Thalerja. Na seji gospodarskega odbora MLO januarja 1947 so sklenili, da bodo nacionalizirali vsaj po eno podjetje mesečno. Leta 1947 sta bili tako dve trgovski podjetji: Mestna manufaktura, galanterija in konfekcija in Mestna železnina in delikatesa, obe iz prejšnjih že omenjenih nacionaliziranih trgovin. Poleti 1947 so ustanovili Okrajni magacin. V njem so bile iz Mestnega trgovskega podjetja Manufaktura, Konfekcija in galanterija, Železnina in delikatesa, Naša knjiga in Trgovina z usnjem in čevljarскими potrebščinami. Oktobra 1947 se je vrnil Okrajni magacin spet pod pristojnost MLO. Samostojno so bila ustanovljena in registrirana 1948/49 še naslednja trgovska podjetja: Sadje-zelenjava, Mlekarna, Kurivo-kurivopromet, trgovina z drobnimi predmeti iz lesa in gline (Suha roba) in Komisijska trgovina z Odpadom. Od decembra 1949 je imel Mestni magacin vsa bivša mestna trgovska podjetja, Potrošniško zadrugo in zgoraj omenjene druge manjše samostojne trgovine. Imeli smo pet poslovalnic za zagotovljeno preskrbo (prehrano in tekstil na točke in karte) in tri poslovalnice proste prodaje – tekstil, železnina in lesena roba. V Loki so bile do konca septembra 1951 razen poslovalnic Mestnega magacina še poslovalnice Okrajnega magacina oziroma Okrajne zveze kmetijskih zadrug (OZKZ), Prehrane iz Kranja in Vojnega trgovskega podjetja (VTP). Otroška restavracija v prostorih bivše Fojkarjeve gostilne pri Tonetu, kjer je sedaj sodnik za prekrške, je delovala med leti 1949 in 1951. Spadala je v trgovski sklop, ne pod gostinstvo. Mestni magacin je imel 1952 šestnajst poslovalnic. Istega leta se je v smislu osamosvajanj mestnih podjetij in prehoda na samostojno financiranje preimenoval v Trgovsko podjetje Lubnik. Po ustanovitvi Trgovskega podjetja Loka je Lubnik imel devet poslovalnic, pet z živili in gospodarskimi potrebščinami, eno tekstilno, eno galanterijsko, kurivo in zelenjavo.

Leta 1951 je KLO Trata-Kolodvor registriral svoje trgovsko podjetje Trata. Po ukinitvi KLO je leta 1952 podjetje prevzel LOMO Škofja Loka, ga razširil in preimenoval v Trgovsko podjetje Loka. To je imelo pet živilskih trgovin, eno tekstilno in galanterijo, železnino, eno trgovino z usnjem in usnjarskimi in gumijevimi izdelki in eno z lončeno in leseno robo. Skladišče so imeli pri Angeli Ziherl na takratni Kolodvorski cesti, kjer je danes Merkurjeva blagovnica. Obe veliki trgovski podjetji Lubnik in Loka sta si 1952 po dogovoru na škodo Lubnika razdelili poslovalnice v Škofji Loki, Stari Loki in na Trati. Razdelili sta si tudi trgovsko osebje po poslovalnicah. Začeli so konkurirati. Leta 1953 je imel Lubnik 36 zaposlenih, Loka pa že 38.

Leta 1952 je Odpad iz Ljubljane prevzel Lubnikovo poslovalnico Odpad. Trgovsko podjetje Sadje Kranj je odprlo odkupno postajo na Suhi. Zbirali so predvsem slamo, seno, deteljo, krompir in fižol. Leta 1953 so bile v Loki od drugih

zunanjih podjetij knjigarna in papirnica Državne založbe Slovenije, prodajalna obutve Triglav (Peko) Tržič, Vino–pivo Kranj (v kašči), Kokra Kranj, Koteks (leta 1954 tudi Konjuh) in Tobak iz Ljubljane. Nekako od leta 1954 sta v Loki tudi prodajalni Borovo in 1955 Alpine iz Žirov. Kmetijska zadruga je imela mlekarno v Loki, ki je bila nekaj časa tudi samostojna, in trgovine v Zmincu, na Trati, Retečah in na Godešiču. Trgovina KZ v Zmincu se je pripojila k Lubniku leta 1958. Naslednje leto pa so pristopile že združne trgovine na Trati v Retečah in na Godešiču.

Knjigarna DZS je v letu 1953 nekaj časa delovala samostojno kot Knjigarna Škofja Loka (ustanovljena z odločbo).

Leta 1954 je bila registrirana trgovina z mešanim blagom Zvezda na Trati. Že naslednje leto se je pripojila k trgovskemu podjetju Loka. Leta 1954 je Les Ljubljana pričel s skladiščem na Trati. Okrog leta 1960 je podjetje Les Ljubljana oziroma takrat že Lesnina imelo poleg skladišča tudi prodajalno na drobno.

Med leti 1952 in 1954 je pričelo pešati trgovsko podjetje Lubnik. Nabavljali so kar pri Loki kot pri grosistu. Po letu 1954 je pešanje prenehalo. Ostale samostojne trgovine, ki so nastopale kot davčni pavšalisti, torej samostojno, niso uspevale. Skoraj vse so že tako nabavljale pri obeh grosistih. Naj naštejemo v teh letih še nekaj samostojnih trgovin: Pri Ziherlu, Trgovina na Križišču (Šifrer pri Petrolu), Konzum (na Lontrgu), Kekec (pri Peharju na Poljanski cesti), Planika, Izbira, Manufaktura pri mostu, Trgovina pod Lipo (Kramer), Potrošnik Stara Loka, Špecerija Stara Loka. Leta 1956 je prišla k Lubniku Trgovina pri Kocelitu, 1957 Trgovina pri Kolodvoru in 1960 Trgovina pri Ziherlu. Leta 1953 se je iz Loke osamosvojila poslovalnica z železnino in se organizirala v samostojno Trgovsko podjetje Železnina. Po smrti poslovodje Lubnikove železnine leta 1955 je tudi lokal pri Potočniku prešel k Železnini. Podjetje je širilo poslovanje na razne prodajne predmete. Leta 1961 se je k njim pripojila trgovina Pod Lipo, kjer so prodajali suho robo.

Leta 1955 so likvidirali samostojno trgovino Usnje – guma. Celotno trgovino z osebjem je prevzelo Trgovsko podjetje z usnjem Runo iz Tržiča in prodajo nadaljevalo.

Poleg Loke in Lubnika in še nekaterih samostojnih trgovin (davčni pavšalisti) so leta 1957 ustanovili podjetje Merkur – Trgovsko podjetje Merkur – manufaktura, moda, galanterija Škofja Loka. Ta Merkur ni imel nobene zveze s kranjsko železnino, ki je pozneje prevzela loško železnino. Loški Merkur so sestavljali: Manufaktura pri mostu (nekaj časa pri Lubniku), Izbira, Pri Lukežu in Moda na Mestnem trgu.

Leta 1953 se je k Loki priključilo skladišče Kokre na Trati. Leta 1955 ji je LOMO dodelil osnovna sredstva likvidiranega Mlinotesta – obrata Testenine, ki je nekaj časa delal še pod firmo Loka. Po letu 1962 je celotno trgovsko mrežo v loški občini (tudi Lubnik), razen specialne (železnina itd.), prevzela Veletrgovina Loka.

Gostinstvo

Mestno gostinstvo je leta 1947 obsegalo le sedanjo restavracijo Krona na Mestnem trgu. Krono so lahko dobili v najem šele potem, ko so tam prenehali z oficirsko menzo. Pozneje je mestno gostinstvo združilo pod svojo upravo več družbenih lokalov. Bife so imeli med leti 1948–1953 v prizidku bivše Balantove trgovinice. V naslovu je trdno stala tujka – buffet. Stranke so lokal tudi tako imenovali. Kavarna je bila še iz starih avstrijskih časov pri Karlinu oziroma Plantariču, kjer je danes cvetličarna Agrarije iz Brežic. Kavarna je bila pred vojno

privilegirana, saj je smela biti odprta celo do druge ure po polnoči. Kavarno so uknili leta 1952. Istega leta so v Mestnem gostinstvu obratovali naslednji lokali: Krona je imela dva gostinska prostora in kuhinjo. Gostilno Pepevnak na Spodnjem trgu so prevzeli od Potrošniške zadruge oziroma Mestnega magacina. Tam so bili trije prostori in kuhinja. V Prajerici in pri Fojkarju sta bila po dva lokala in kuhinja. Prav takšno stanje je bilo v Menzi (Delavsko uslužbenski restavraciji = DUR) na Mestnem trgu. Ta je bila v sedanjih prostorih odvetnika Severja v Martinovi hiši. V kavarni je bil en prostor in kuhinja.

KLO Trata je upravljal od 1951 Kolodvorsko restavracijo na Trati. Po likvidaciji KLO so gostilno priključili v Mestno gostinstvo. Enako je bilo z bivšo Anzelčevo gostilno, ki so jo preimenovali v Gostilno pri Lovcu.

Težave v mestnem gostinstvu so bile številne. Kadri so bili slabo kvalificirani in skoraj nesposobni. Lokali so bili zastareli, osnovna sredstva oziroma inventar je bil večinoma v najemu od bivših privatnih gostilničarjev. Ti so morali prenehati z obrtjo. Lokal so morali oddati, inventar pa so posodili družbenemu sektorju. V njihov prid ni bilo obnavljanje in dopolnjevanje inventarja. Družbeno gostinstvo pa ni bilo posebej privilegirano. Zato so težje prišli do kreditov in večjih obratnih sredstev. Leta 1954 so se gostilne Mestnega gostinstva osamosvojile v samostojna družbena gostišča. Mestno gostinstvo kot centralna uprava je prenehalo. Privatnim gostilničarjem v okolici Škofje Loke so podaljšali privatno obrt. Prvi naval družbenega sektorja na gostinstvo je prenehal.

Po odpravi enotne gostinske uprave so se težave v gostinstvu nadaljevale. V letih 1956/57 so ukinili gostilne pri Tonetu, Lontrg (Pepevnak) in pri Lovcu (Anzelc). Prvi dve sta nadaljevali v privatnem sektorju. Kot pavšalisti se v letu 1958 omenjajo Delavsko uslužbenska menza (Prajerca), Gostilna pri Kolodvoru, Krona in Turist (avtobusna postaja). Leta 1959 sta se Turist in Gostilna pri Kolodvoru pripojili h Kroni. Tako je v glavnem nastalo eno gostinsko podjetje, ki se je pozneje priključilo k Transturistu. V okviru Krone je po letu 1959 deloval tudi bife na Kopališču, s katerim pa so bile večne težave.

Mesarska dejavnost

Ob ustanovitvi Nabavno prodajne zadruge (NAPROZA) septembra 1945 je ta pritegnila v svojo dejavnost tudi mesarje. Več privatnih mesarjev je pristopilo leta 1946, ko so predelavo izven klavnice preselili v prostore Feliksa Hafnerja na Mestnem trgu. Spomladi 1947 se je NAPROZA preimenovala in reorganizirala v Okrajno poslovno zvezo OPZ. Obrat mesarije se je osamosvojil pod imenom Mesarija OPZ Škofja Loka.

Februarja 1948 so ukinili loški okraj. OPZ Škofja Loka se je združila z Okrajno zvezo kmetijskih zadrug Kranj – OZKZ. Ta je še istega leta oddala svoje podjetje v Škofji Loki MLO, ki je ustanovil ME-PO Mesarijo, pozneje Mesnino.

Leta 1952 je OZKZ Kranj oziroma Okrajna zadržna zveza OZZ Kranj, ki je imela skladišče, kot že omenjeno, v sedanji Merkurjevi blagovnici pri avtobusni postaji, spet organizirala mesarsko dejavnost v Loki. Začeli so v prostorih Bogatajeve mesnice pri Kapucinskem mostu, kjer je bilo ob vhodu v mesto levo in desno proti Vincarjem prislono več starih mesarskih objektov. Mestna mesarija se je leta 1953 preimenovala v smislu samostojnega poslovanja v Mesnino Škofja Loka. Leta 1952 je imela sedem poslovalnic, tri v Loki, po eno v Stari Loki, Zgornjem Bitnju, na Trati in nekaj časa v Poljanah. Mesarsko podjetje OZKZ oziroma OZZ je imelo le dve prodajalni, vendar je predelalo več mesa. Leta 1953 so se vselili v

hišo pri Rottenbücherju, danes Mestni trg 20, kjer je danes uprava Mesoizdelkov. Obe podjetji sta družno uporabljali mestno klavnico, ki je bila samostojno podjetje v okviru ME-PO podjetij. Klavnico je zgradila mestna občina leta 1906 in je bila ves čas občinska. Zaradi reorganizacij OZZ v Kranju se je podjetje 1957 pripojilo h Gospodarski poslovni zvezi v Kranju (GPZ), tudi Okrajni poslovni zvezi (OPZ). Bistvenih sprememb zaradi tega ni bilo. Po sklepu OPZ leta 1960 se je obrat lahko popolnoma osamosvojil v Mesarijo Škofja Loka.

Konkurenca je trajala do pridružitve Mesnine h Kmetijskemu posestvu leta 1962. Preimenovala se je v Kmetijsko gospodarstvo z enoto Mesnina. Leta 1964 se jim je pridružila še Mesarija. Pri Kmetijskem posestvu je nastal skupen obrat Mesoizdelki Škofja Loka.

ME-PO pekarna in slaščičarna

Pekarna in slaščičarna je bila registrirana leta 1947. Slaščičarna se ji je pridružila leto kasneje. Pekli so tudi kruh iz prinesenega testa. Z marcem 1951 so ukinili starinski pekovski obrat pri Sušniku v Kamri na Mestnem trgu 33. Največji in najsodobnejši parni obrat je od leta 1947 do 1950 vodila vojaška uprava. To je bila nacionalizirana Krošljeva pekarna na Cesti talcev, kjer je danes trgovina Agrotehnike. Leta 1950 jo je vojska vrnila MLO. Pekarna pri Žužku je bila sposobna s tremi delavci speči do 500 kg kruha dnevno. Pri Krošlju so lahko štirje delavci napekli do 800 kg kruha. Privatnik je ostal Franc Dolenc, Mrcink, v Stari Loki, ki je spekel 120–150 kg kruha, večinoma iz prinesenega testa. Tudi ostali dve pekarni sta pekli prineseno testo. Pri Homanu je ostala slaščičarna. O zmogljivosti nismo našli podatkov. Tu in pri Žužku sta postala poslovodja bivša lastnika. V okviru KLO Trata je delovala pekarna na Trati. Ustanovljena je bila iz privatnega obrata že leta 1949, v registracijo pa so jo priglasili šele leta 1951. Po ukinitvi KLO je delovala pod MLO Škofja Loka. Vodil jo je bivši lastnik. Leta 1953 so bili sposobni napeči 200 kg kruha dnevno za prodajo in še peči iz prinesenega testa. Zaposlena sta bila dva delavca in honorarna prodajalka. Leta 1953 so zmogljivosti pri Krošlju povečali do 1000 kg dnevno. Pekli so le okrog 400 kg za prodajo in 300 kg iz prinesenega testa. Zaposleni so bili štirje peki in vajenec. Pri Žužku so takrat spekli 200 kg kruha za prodajo in 240 kg iz prinesenega testa. Delala sta dva peka in vajenec. V letu 1953 so zaradi večje samostojnosti in neodvisnosti od LOMO spremenili naslov v Pekarna in slaščičarna, brez besede »mestna« v naslovu. Razdrobljenost pekovskih obratov je bila prevelika, prav tako zmogljivost. Leta 1954 je iz družbenega sektorja izstopil Viktor Žužek in nadaljeval privatno obrt. Privatizirala se je tudi slaščičarna Homan. Tudi pekarno na Trati je prevzel bivši lastnik in jo vodil dalje še do leta 1963. Pod Pekarno je ostal le Krošljev obrat, iz katerega se je razvil sedanji PEKS.

ME-PO Testenine – Mlinotest

Podjetje je bilo po poznejši izjavi delavcev ustanovljeno leta 1949. Stroje za izdelavo testenin je že pred vojno kupil trgovec Zoran Deisinger in so bili v njegovi nacionalizacijski masi. Nekateri stroji so bili že izrabljeni. Posebno ozko grlo je bila sušilnica. Prostorsko so bili utesnjeni med Odejo in Obrtno kovinskim podjetjem v Šolski ulici, kjer je sedaj skladišče NAMA oziroma športni servis Strel. V začetku so delali izdelke predvsem iz prinesene moke, okrog 300 kg testenin dnevno. Leta

1953 so povečali zmogljivosti na 400–600 kg testenin dnevno. Izdelovali so predvsem kratke testenine. Ker niso bili sposobni izdelati dolgih testenin (špagetov) oziroma so bili ti njihovi izdelki nekvalitetni, so izgubili precej tržišča. Leta 1953 se jim je pridružil nacionalizirani Koširjev mlin. Spremenili so firmo v Mlin-testenine ali Mlinotest. Zaradi nerentabilnosti in finančnih nepravilnosti je bila leta 1954 delovna enota Testenine v krizi. Trgovsko podjetje Loka je nekaj časa nadaljevalo s proizvodnjo testenin z njihovimi osnovnimi sredstvi. Z odločbo LOMO se je leta 1956 v sporazumu s podjetjem Loka obrat pripojil k Mlinskemu podjetju na Trati. Leta 1958 so se Testenine zopet izločile iz Mlinskega podjetja, vendar so oboje še istega leta likvidirali.

ME-PO I n d u s a d

Indusad so ustanovili leta 1948 iz nacionalizacijske mase Zorana Deisingerja. Ta je imel dragocene naprave in posode ter veliko zalogo esenc, špirta in likerjev. Leta 1948 so dobili nekaj kredita, da bi podjetje steklo, vendar ni bilo na voljo surovin. Zmogljivosti podjetja so bile velike, toda vseskozi neizkoriščene. Dnevno bi lahko zmleli 4000 kg sadja in izdelali 1000 l likerjev in ruma. Tudi zaloge esenc so bile dokajšnje. Da bi jih porabili, bi morali dobiti 34.000 hl špirta in 10.000 kg sladkorja. Za leto 1949 so planirali 76.000 hl špirta in 1000 kg esenc. Na zalogi so imeli 750 kg esenc. Od ministrstva za komunalne zadeve LRS niso dobili zaprošenih surovin. Primanjkovalo jim je tudi steklenic in zamaškov. Praktično so leta 1949 obratovali le dva dni za domače odjemalce Krono, Buffet in Kavarno. Špirit jim je dobavil Vino-pivo Kranj, nekaj so ga pridobili z zamenjavami, prijavili so posamezne žganjekuhe itd. Na zalogi so nekaj časa imeli še imenitne predvojne esence: carski hruševец, kunst punč, različne rume, želodčni, grenki, samostanski, pa tudi malinovec. Ohranjene so recepture, kako so varili pijače. Čas takim pijačam ni bil naklonjen. Leta 1952 so odprodali zaloge, inventar in stroje Alku iz Ljubljane za okrog 500.000 dinarjev.

M l i n s k o p o d j e t j e Š k o f j a L o k a

Podjetje je imelo okrajni pomen do leta 1955. Oglejmo si ga zato, ker je pozneje propadlo. Poslopja so bila na mestu, kjer je danes Institut Zoran Rant, poleg LTH na Trati.

Mlinsko podjetje je obstajalo pod različnimi naslovi od leta 1929 do 1958. Leta 1929 so registrirali delniško družbo Tratamlin Škofja Loka – Kolodvor. Gospodarili so slabo. Da je prišlo do dražbe, je pripomogla tudi takratna gospodarska kriza. Kot največji upnik ga je prevzela Mestna hranilnica iz Škofje Loke. Tudi tej je naprej prinašal izgubo. Leta 1934 so ga odkupili Stanko Heinricher in brata Debeljak. Mlin je bil na električni pogon, saj je imel v neposredni bližini Heinricher svojo parno elektrarno. Franc Debeljak je vodil mlin do leta 1946, ko je odkupil ostale deleže in postal lastnik do nacionalizacije v letu 1948. Leta 1949 je bilo z odločbo OLO Kranj ustanovljeno podjetje Mlin Trata, Škofja Loka, s sedežem na Trati. Osnovna sredstva so razširili tudi na nacionalizirana mlina pri Koširju in pri Krevsu. Do leta 1954, ko je bilo podjetje pod okrajem Kranj, se je širilo po Gorenjski. Takrat je imelo v svoji sestavi pet mlinskih obratov: Trata-Kolodvor, ki je bil pod LOMO Škofja Loka, obrat Breg, ki je bil vezan na okraj Kranj, obrati Zapuže, Globoko in skladišče Lesce so bili celo pod okrajem Radovljica, obrat Javornik pa pod LOMO Jesenice. Sedež je bil v Škofji Loki.

V začetku leta 1955 so se posamezni obrati osamosvojili. Nastali sta Mlinski podjetji Škofja Loka in Lesce. Obrat Breg pa se je priključil podjetju Klasje Kranj.

Z odločbo LOMO Škofja Loka se je leta 1956 v sporazumu s trgovskim podjetjem Loka pripojil k podjetju obrat Testenine, ki je bil nekaj časa pod podjetjem Loka. Leta 1955 so delali še velike načrte. Pripravljeno so imeli lokacijo za nov silos zraven mlina. Podjetje je veskozi poslovalo na robu rentabilnosti. Nova uredba o trgovini z žitom je leta 1958 predvidela od 260 grosistov z moko le 60 grosistov v celotni državi. Od tega bi bila v Sloveniji le štiri podjetja. Obrat Testenine je gradil nov obrat, vendar je zadolženost in izguba že tako narasla, da tudi spojitev s takim grosistom ni bila več mikavna. Podjetje so likvidirali, poslopja pa je vključil v svoj kompleks LTH.

Mestna ekonomija gospodarskih podjetij

V prvih letih po vojni so priporočali, da so se delavci v tovarnah oskrbovali s pridelki in rekreirali na svojih ekonomijah, ki so nastale iz nacionalizirane posesti. Do leta 1952 se je izkazalo, da takšno gospodarjenje z zemljo ni rentabilno in opravičljivo. Zato so podjetja oddala zemljo ME-PO Ekonomiji, ki je pričela delovati 1949/50 na nacionaliziranem Balantovem posestvu v Škofji Loki. Poslopja so leta 1954 podrli in na tem mestu sezidali avtobusno postajo. Poleg Guzeljeve posesti so pridobili leta 1952 ekonomijo v Brodeh, ki pa je še istega leta prenehala, ekonomijo Predilnice v Lipici, Šeširjevo posest na Osojah in na Pristavi. Posest na Pristavi je Šešir oddal Vrtnariji. Ta je zgradbo le izkoriščala, prav tako zemljišče, upravno pa je še vse spadalo pod LOMO. Pristavo je pozneje pridobil Tehnik, kjer ima še danes upravne prostore in del garaž. Leta 1953 so imeli razdrobljeno posest in poslopja. Upravljali so celo s poštnim poslopjem; njihovo je bilo skladišče trgovskega podjetja Loka, stanovanjska hiša na Godešiču z okrog hektarom zemlje, hiša v Lipici, hišica v Virmašah, kjer so delali osemenjevalno postajo in verjetno še marsikaj. Zaradi glavnega obrata pri Balantu, ki je bil na neprimernem mestu in predviden za rušenje, so pridobili kmetijo pri Lukežu in leta 1954 od JLA tudi Planinovo kmetijo na Suhi, kamor so se istega leta tudi preselili. Povečali so proizvodnjo in pričeli s komasacijo zemljiške posesti. Kot kmetijsko posestvo so se reorganizirali z odločbo LOMO 1954 in naslednje leto zaprosili za petletno poskusno obratovanje.

Mestna vrtnarija

Mestna vrtnarija je bila ustanovljena in registrirana leta 1947. Osnovo je tvoril bivši obrat vrtnarja Ivana Tavčarja, ki je imel zemljišče v najemu ob Stari cesti. Upravno je spadala pod upravo komunalnih ustanov. Leta 1952 je postala gospodarska ustanova s samostojnim financiranjem. Ker je bil Tavčarjev obrat na najetem zemljišču, se ni mogla prav razvijati. Leta 1952 je Vrtnarija dobila del stavbe in zemljišče Hafnerjeve Pristave na Stari cesti, kjer je danes Tehnikova remiza, pod njihovo upravno zgradbo. Tu si je mestna vrtnarija postavila nove proizvodne in upravne prostore. V letu 1955 so Vrtnarijo težile finančne težave. Odplačevali so anuitete in ni bilo denarja za širitev obrata. Potrebovali bi vsaj še 200 m² toplih gred. Ker je Komunalno podjetje upravljalo z zelenicami in je iskalo izvajalca za takšno dejavnost, so se 31. decembra 1955 pripojili h Komunalnemu podjetju.

Gradbeno podjetje

Leta 1947 je bilo iz nacionaliziranih osnovnih sredstev stavbenika Antona Ogrina ustanovljeno Okrajno gradbeno podjetje (OGRAD). Prostori so bili v Ogrinovi hiši, pozneje pa pri Balantu. Ker je že zgodaj spomladi 1948 prenehal okraj Škofja Loka, se je aprila 1948 podjetje preregistriralo v Megrad – Mestno gradbeno podjetje pod pokroviteljstvom MLO. V letih 1949 do 1950 je podjetje razpolagalo le z nekaj delavci, ker je bila kvalificirana delovna sila pritegnjena k velikim republiškim projektom. Tudi tovornjak 2,5 t so prenesli na Mestno prevozništvo. Leta 1950 je MLO zaradi potrebe vzdrževanja stavb, predvsem družbenih, ustanovil ME-PO Remont. Remont se je povezal z leta 1950 ustanovljenima ME-PO Kamnolomom in Apnenico. Ta je bila pri Molčku v Veštru. V družbenem sektorju ni dobro delovala. Težave so imeli z nabavo drv. Po združitvi gradbeništva so jo leta 1952 vrnili lastniku v najem.

Razdrobljenost v gradbeništvu je bila le prehuda. Leta 1951 so se združili Megrad, Kamnolom in Apnenica in Remont in se preimenovali v Mestno splošno remontno gradbeno podjetje. Leta 1952 so se preimenovali v Remontno obrtno podjetje. Tega leta se jim je pridružilo Slikopleskarsko podjetje. To je nastalo leta 1948 in so ga leta 1949 registrirali iz osnovnih sredstev in delovne sile bivših privatnikov Albina Šetine, Ignaca Mlakarja in Jožeta Marguča. Leta 1953 je Remontno obrtno podjetje dobilo prostore na Pristavi, kjer je še sedaj Tehnik. Takrat so imeli prostore tam še Kurivo in Vrtnarija. Kurivo je imelo v najemu skladišče in tehtnico. Na Pristavi se je podjetje začelo hitro razvijati. Leta 1953 so imeli že 155 zaposlenih, in to gradbenike, pleskarje, električarje, delavce v kamnolomu itd. Leta 1954 se je Slikopleskarstvo spet izločilo in osamosvojilo. Tudi del ključavničarske delavnice se je izločil in priključil Obrtno kovinskemu podjetju. Leta 1954 so ustanovili svoj projektivni atelje (biro) in se preimenovali v Gradbeno podjetje Tehnik. Projektivni biro je bil odobren z odločbo leta 1956. Istega leta so naslov dopolnili s SGP – splošno gradbeno podjetje Tehnik. Leta 1955 so se pričeli širiti v Kamnitniku, ko so dobili od vojaške uprave prvi dve baraki. Tu je sedaj Tehnikovo stanovanjsko naselje.

Vodovod

Vodovod imata Škofja Loka in Stara Loka iz začetka stoletja. Organiziran je bil na zadrudni osnovi. V Loki in na Fari sta bili samostojni vodovodni društvi oziroma vodovodni zadrugi. Obe zadrugi sta bili odpravljeni leta 1947. Odpravi vodovoda na zadrudni osnovi so se protivili predvsem Prifarci, ki so dokazovali, da je kljub novim časom zadrudna baza vodovoda še umestna. Zanimivo sliko vodovodnega standarda nam dajo podatki za Loko iz leta 1948, ko so vodovod že poddržavili. Kapaciteta dotoka je bila 10 litrov na sek. Rezervoar je meril 150 m³. Oskrbovali so v Loki in starih predmestjih 212 hiš z 248 priključki – hišnimi in 41 hlevskimi. Posebej omenjajo še vojašnico, šolo, tovarne Šešir, Tkalnico v Vincarjih, klavnico, Litostroj (Schneiterja). Šešir in Tkalnica sta za industrijsko vodo uporabljala Selščico. Zaradi precejšnje porabe so bile težave s pritiskom v višje ležečih hišah in sploh v višjih nadstropjih. Od okrog 2800 prebivalcev Loke in predmestij jih je vodo uporabljalo okrog 2230 (brez vojašnice, šole in tovarn, kjer vodo niso šteli na ljudi). Vodomerov je bilo 30. Nadtalnih hidrantov je bilo 8, podtalnih 12. Javnih cevi je bilo okrog 8400 m. Poraba na osebo je bila okrog 40 litrov dnevno. Letna potrošnja se je gibala pri 92.000 m³. V Stari Loki je bila letna potrošnja 43.000 m³, cevi je bilo nekaj nad 3000 m, oskrbovali pa so 90 hiš. Še sam se

spominjam, da še celo vse hiše v mestu niso imele po zadnji vojni vodovodne napeljave. Ker spada k vodovodu tudi kanalizacija, povejmo še nekaj o tej. V Loki je bila v grobem gotova okrog leta 1890. Kanali so bili štirioglati zidani iz kamnitih plošč, ki so jih lomili v kamnolomu za Brajdo. Na kanalizacijo je bilo 1948 priključenih 115 hiš z 248 hišnimi in tremi javnimi odtoki. Kopalnic je bilo 46, pralnic 75, vodnih stranišč 194. Skupne javne kanalizacijske mreže je bilo 2300 m. Veliko stranišč je bilo še »suhih«. Odtekala se je le gnojnica, ostalo pa so nekaj let še praznili iz gnojničnih jam.

Upravno je spadal vodovod pod Upravo komunalnih ustanov. Leta 1952 je postal gospodarska ustanova s samostojnim financiranjem. Tega leta so ukinili KLO Stara Loka in se je tudi starološki vodovod priključil k loškemu.

ME-PO Kleparstvo in instalacija – Obrtno kovinsko podjetje

Podjetje je izšlo iz privatnega sektorja. Odkupili so inventar Antona Franka in pokojnega Petra Kavčiča. Prve prostore so imeli verjetno pri Luznarju, danes Mestni trg 23. Leta 1952 so Mestno kleparstvo preimenovali in vpisali novo firmo Obrtno kovinsko podjetje. Prevzeli so delavnico Zadrúžnega sveta – Podjetje za tehnično oskrbo strojev v kmetijskih obdelovalnih zadrugah (KDZ), imenovano tudi USTROJ ali STROJ. Ta delavnica je delovala pri Čiku na Poljanski cesti. Pridružila se jim je tudi delavnica KDZ, ki je delovala v Stari Loki. Od Remontnega gradbenega podjetja so prevzeli njihovo ključavničarsko delavnico, ki je bila nekaj časa verjetno v bivši kovačnici Aleša Demšarja za klavnico. Nekaj časa so bili še v Šolski ulici, kjer je sedaj skladišče NAMA, skupaj z Odejo in Testeninami. Lokacije so imeli še na raznih mestih v Loki. Razvijali so mehanično, kovaško, vodnoinstalatersko, kleparsko dejavnost in popravilo koles. Okrog leta 1953 so se preselili k »Čiku«, kjer je bil prej remont poljedelskih strojev. Pozneje se je podjetje preimenovalo v Avtokovinar, danes pa ga poznamo pod firmo Limos.

Strojno podjetje Škofja Loka

Po vojni je bilo nacionalizirano Schneiterjevo podjetje turbin in hladilnih strojev v Škofji Loki. Po ustanovitvi Litostroja v Ljubljani leta 1946 so postali njihova podružnica. Po navodilih glavne direkcije za kovinsko industrijo LRS je februarja 1949 Litostroj ukinil podružnico v Škofji Loki. Strokovnjake in del opreme je pritegnil v Ljubljano. Stavbo in del opreme pa je prevzel Remont Vižmarje, ki je bil ustanovljen istega leta z odločbo vlade LRS. Remont se je preimenoval v SKIP, to je Strojno kovinsko industrijsko podjetje Ljubljana-Vižmarje. Imel je več podružnic v Ljubljani in ga loški obrat ni posebno zanimal. V Loki jim je večkrat primanjkovalo dela, medtem ko ga je bilo v ostalih obratih dovolj in celo preveč. Leta 1952 so z odločbo vlade ustanoviteljske pravice prenesli na LOMO Škofja Loka. Občina se je zavzemala za odcepitev. Ker v Vižmarjih in na pristojnih višjih oblasteh ni bilo težav, je LOMO podružnico odcepil in preimenoval 1953 v Strojno podjetje Škofja Loka. Zaradi prostorskih težav so leta 1955 dobili del zemljišč in objektov bivšega LIP Trata na Trati, in sicer bivšo Heinricherjevo žago in prostor poleg nje. Tu so pričeli graditi novo proizvodno halo. Leta 1957 se je podjetje priključilo tovarni Motor v Škofji Loki.

ME-PO Urarstvo

Težnja, da se uveljavi družbeni sektor na vseh področjih, je segla tudi med urarje. Mestno urarstvo je bilo ustanovljeno in registrirano leta 1947. V družbeni sektor se je vključil s celotno delavnico urar Gabrijel Mateveber. Obrt je imel priglasieno že od leta 1913 v Blaževi ulici 2. Pred vojno se je ukvarjal tudi z zlatarstvom. Ker s popravilom ur ni bilo pravega dobička, je podjetje želelo popravljati tudi zlatarske izdelke. Odobritve za nakup zlata niso dobili. Podjetje je bilo nerentabilno in leta 1952 vrnjeno lastniku, ki je s privatnim urarstvom nadaljeval.

ME-PO Kroj

Leta 1947 je bilo registrirano ME-PO Krojaštvo, naslednjega leta pa ME-PO Šiviljstvo. Prvi so delali storitve za civilne in vojaške potrebe, drugi pa so bili zaradi močne privatne registrirane in neregistrirane konkurence in drugih subjektivnih težav v letu 1948 pasivni. Leta 1949 sta se obe podjetji združili v ME-PO Kroj, državno gospodarsko podjetje lokalnega pomena. Do leta 1953 so delali še po meri in tudi že konfekcijo. Zaradi večje samostojnosti so istega leta odstranili iz firme »mestna« šivalnica in se imenovali le Šivalnica Kroj. Samostojni krojaški delavnici sta imela tudi KLO Reteče in Stara Loka. Zaradi likvidacije obeh KLO sta prenehali tudi ti dve podjetji. Reteška in starološka likvidacija se je zavlekla še v leto 1953. Ker ni bilo posebnih osnovnih sredstev, je del kadra prevzel Kroj.

Mestno čevljarstvo

Ustanovljeno je bilo leta 1948 in registrirano leta 1949. Lokal so imeli nekaj časa v bivši kleparski delavnici Petra Kavčiča v Jegorovem predmestju. Svoje čevljarstvo je imel tudi KLO Trata na Suhi. Po ukinitvi KLO se je to čevljarstvo priključilo mestnemu, ki je istega leta pridobilo lokal na Mestnem trgu, kjer je sedaj Turistično društvo. Lokal so pridobili od poslovalnice SAP. Čevljarstvo Škofja Loka je šlo leta 1953 v likvidacijo. Istega leta je še obstajalo čevljarstvo Gorenjske predilnice. Leta 1953 se je pojavila nova delavnica – Čevljarska zadruga Škofja Loka. Ta je imela v letu 1954 poslovalnico tudi na Trati in v Retečah. Čevljarska zadruga se je ponovno registrirala leta 1956. Likvidirali so jo njeni člani leta 1960 tako, da so poslovali naprej pod firmo Stanovanjske skupnosti. Naslov so imeli: Stanovanjska skupnost – Čevljarska delavnica Škofja Loka.

Prevozništvo

Mestno avtopodjetje je bilo ustanovljeno in registrirano leta 1947. Na začetku sta bila le šofer in spremljevalec. Leta 1950 so se preimenovali v Mestno avtoprevozništvo in si organizirali zasilno mehanično delavnico. Mehanika so dali na plačilno listo Remonta. Leta 1950 so imeli tri tovrne avtomobile: Pontiac 2,5 t, Chevrolet 2,5 t in Fiat 0,5 t. Po navadi je bil vozen le po en avtomobil, ker so imeli silne težave z nadomestnimi deli in gumami. Chevrolet so dobili leta 1949 od Megrada, poltonca pa od Mestne špecerije. Leta 1950 so dobili tovornjak MAN 5 t od Furlana iz Gorenje vasi. Ker je bil nevozen in niso dobili nadomestnih delov,

so ga oddali Tovarni športnih čevljev v Žiri (Alpini). Evidenčno so vodili in oskrbovali tudi Mercedes Valentina Kosca iz Železnikov. Prevažali so predvsem gradivo mestnih podjetij. Leta 1952 so bili že v likvidaciji.

Istega leta je OZZ Kranj iz bivšega Trgovskega podjetja OZZ Kranj registrirala novo prevozniško podjetje Zadrúžna špedicija Kranj, sedež Škofja Loka. Prostore in avtopark so nasledili iz nacionaliziranega obrata Rudolfa Linketa v Kamnitniku. Podjetje je bilo močnejše. Začeli so s šestimi tovornjaki v skupni tonaži 19,5 t. Pet je bilo bencinarjev in en naftaš. Dva sta bila prekucnika. Skupno so prevozili že prvo leto preko 225.000 km. Prevažali so največ za kmetijske zadruge in drug družbeni sektor. Konec leta 1952 so imeli sedem tovornjakov v skupni nosilnosti 23,5 t. Dva avtomobila sta bila že na nafto. Zaposlenih je bilo 15 ljudi.

Stalna prisila, naj bi se zadrúžni sektor ukvarjal le s kmetijstvom, je tudi na tem področju naredila svoje. Ustanoviteljske pravice SAP iz Ljubljane za poslovalnico v Škofji Loki so padle na okraj Kranj. Osnovna sredstva SAP pa so prenesli na loško občino. Ta je leta 1953 ustanovila novo prevozniško podjetje Avtopromet in vključila v svoj obrat tri avtobuse Fiat 626, bivšo last SAP. Kolektiv Zadrúžne špedicije se je vse bolj nagibal k pripojitvi k Avtoprometu. V Kranju se z odcepitvijo niso strinjali, vendar so jo v Loki ob podpori občine izvedli. Celo tožili so se nekaj in pobirali podpise za in proti, vendar je obveljala loška varianta. Tako so imeli v Avtoprometu avtobuse in tovornjake. Da bi bili vsi zadovoljni, so se leta 1954 odločili za novo ime in spremenili firmo v Transturist, podjetje za prevoz potnikov, turistov in tovara Škofja Loka.

Elra

Decembra 1954 je bila ustanovljena obrtna delavnica za popravilo električnih strojev, aparatov in radioaparatov. Elra – elektro-radio obrtna delavnica Škofja Loka. Namenili so se izdelovati predvsem predmete, ki jih takrat pri nas še nismo izdelovali, in izvrševali tudi druge storitve na tem področju. Izdelovali so spajkalnike, avtoradioaparate, sušilce za lase, navijalne stroje za navijanje transformatorjev in popravljali električne stroje in aparate. Leta 1955 so zaposlovali 16 oseb: enega radiotehnika, dva električarja, strugarja, dva kvalificirana delavca pri izdelavi spajkal, pet nekvalificiranih delavcev, vajenca, skladiščnika in delavce v upravi. Leta 1959 so spremenili naslov firme iz Obrtna delavnica Elra v Elektrotehnično podjetje Elra Škofja Loka. Postali so podjetje. Do odhoda v nunski samostan so poslovali v bivšem Koširjevem mlinu.

Instalacije

Sklep o ustanovitvi podjetja je bil sprejet na občinski seji aprila 1958. Odločba Občinskega ljudskega odbora pa je bila izdana šele aprila 1959. Prvi sedež so imeli na Spodnjem trgu. Prvih šest delavcev – elektroinstalaterjev je prišlo iz Elre. Do sprejetja lastnega tarifnega pravilnika so delavci imeli iste plače kot v Elri. Ta jim je dala tudi prva nepovratna osnovna sredstva v vrednosti 200.000 dinarjev.

Zavod za zaposlovanje invalidnih in drugih oseb Invalid

Ustanovljen je bil kot finančno samostojen zavod decembra 1958. Krajše so se imenovali Invalid. Na začetku so se ukvarjali s šiviljsko, knjigoveško in kartonažno

dejavnostjo. Že v naslednjih letih so pričeli s tiskarno in lesno galanterijo, prenehali pa s šiviljstvom. Zaradi zaposlovanja telesno prizadetih oseb so bili davčno privilegirani. Poslovali so v Puštalskem gradu.

K i n o

Pred vojno sta bila v Loki dva kinematografa. Na Spodnjem trgu je deloval v okviru Izobraževalnega društva, na Mestnem trgu pa je bil sokolski. Tega so prevzeli tudi okupatorji. Takoj ob osvoboditvi je bil v lasti narodne imovine pri (MNOO) Mestnem narodnoosvobodilnem odboru Škofja Loka oziroma pri Mestnem odboru osvobodilne fronte. Poleti oziroma jeseni istega leta je kino prevzelo Filmsko podjetje DFJ (FLRJ), direkcija za Slovenijo. Septembra 1946 ga je prevzel nazaj MLO in ga leta 1947 organiziral kot ME-PO Kino podjetje. Leta 1946 so predvajali ob petkih, sobotah in nedeljah. Pet predstav je bilo ob delavnikih, v nedeljo dve civilni in ena vojaška. Število sedežev je bilo vedno okrog 300, raje nekaj manj. Leta 1946 jih je bilo najdražjih po 12 dinarjev 114, po 10 dinarjev 131 in po 8 dinarjev 50 sedežev. Leta 1949 je komisija za kinematografijo pri LRS uvrstila kinematograf v drugo kategorijo. Prerazporedili so sedeže. Najdražjih je bilo 153, srednjih 102 in slabših 48. Za zaledje obiskovalcem so navajali 2800 prebivalcev Loke in bližnje okolice in še 5000 prebivalcev širše okolice. Aparature so bile še stare obločne AEG. Filme so dobivali od Podjetja za razdeljevanje filmov v Ljubljani.

Leta 1952 je TVD Partizan prevzel kinopodjetje. Tudi naslov so spremenili v Kino Partizan. Leta 1954 so se v okviru Partizana še enkrat preimenovali v Kino Sora Škofja Loka.

Od leta 1949 je deloval kino tudi na Trati. Uprava Gorenjske predilnice, sindikalna podružnica in klub Ljudske tehnike v Predilnici so sklenili s Podjetjem za razdeljevanje filmov LRS v Ljubljani pogodbo. Iz starega skladišča so preuredili prijetno dvorano, v kateri je delalo kino-gledališče. Ker je bila gonilna sila kina sindikalna podružnica, se je ta imenoval Sindikalni kino Predilec Škofja Loka Trata. Leta 1955 je bila sindikalna podružnica še vedno upravljalec Kina Predilec.

Med pavšaliste je poleg Čevljarske zadruge, Kina Sora in Predilec spadal tudi Krevsov mlin. Finančno samostojni zavodi so bili od 1953 Dijaški dom in vrtec (prej pod šolo), Lekarna, od 1954 Zdravstveni dom, Dom slepih v Stari Loki in od 1955 Rešilna postaja (ustanovljena 1952). Oktobra 1958 je v Bodovljah pričela poskusna proizvodnja žlindre volne Termike iz Ljubljane.

S storitvenimi dejavnostmi se je po letu 1962 pričela ukvarjati Stanovanjska skupnost Škofja Loka. Registrirala je kar 11 dejavnosti – servisov. V Blaževi ulici 3, v bivših samostanskih gospodarskih poslopih, so dobili prostore naslednji servisi: barvarna, mizarski, steklarski, vodovodno inštalaterski in gradbeni servis. Na Spodnjem trgu 12, v bivših prostorih usnarne Antona Šubica, so organizirali kemično čistilnico, pralnico, krojaški in pleskarski servis. Čevljarski servis je delal naprej na Kidričevi 2, elektroservis na Mestnem trgu. Leta 1964 je servise prevzela krajevna skupnost. Iz servisov na Spodnjem trgu se je razvilo podjetje Bistra, iz servisov v Blaževi ulici pa Obrtnik. Obe podjetji je občina registrirala januarja 1965. Do srede 60. let je bila nekako izoblikovana fiziognomija loškega gospodarstva, ki je v naslednjem desetletju doseglo velik prostorski in proizvodni razmah.

Zusammenfassung

BEITRÄGE ZUR KENNTNIS DER LOKALWIRTSCHAFT IN ŠKOFJA LOKA VOM JAHR 1945 BIS CA. 1960

Für die Lokalwirtschaft war größtenteils der heimische Volksausschuß zuständig. Dieser gründete, unterstützte und versorgte derartige Unternehmen im Sinne der neuen Gesellschaftsordnung und Abschaffung des Privateigentums. Heute würden wir diese Wirtschaft Kommunal- und Dienstleistungs- sowie Gewerbewirtschaft nennen, wie sie der Bürger Tag für Tag braucht. Gegenwärtig schaltet sich in diesen Bereich wieder in großem Ausmaß die Privatinitiative ein.

Die Belege für den vorliegenden Artikel schöpften wir aus den Fonds des Städtischen Volksausschusses, des Volksausschusses der Stadtgemeinde und des Gemeinde-Volksausschusses in Škofja Loka, so wie die Fonds zeitlich einander vom Jahr 1945 bis etwa 1960 folgen, mit welchem Jahr der Artikel abgeschlossen wurde. Der Beitrag ist vor allem informativ und auf diesem Gebiet der erste Versuch im Sinne eines Überblicks. Vermieden wurden alle Anführungen von Personen und Zahlen. Der geschäftliche Erfolg dieser Unternehmen stand überhaupt nicht an erster Stelle, wichtig war die Entwicklung des Gesellschaftssektors.

Der Volksausschuß gründete zwecks des Funktionierens der Städtischen Unternehmen (ME-PO-Unternehmen) spezielle operative Büro-Leitungsanstalten. Die meisten Lokalunternehmen bildeten sich zwischen den Jahren 1947 und 1949 heraus. Ihre höchste Zahl betrug etwa 27. Sie entstanden noch nach dem Jahr 1949, doch mit mehr Zurückhaltung und Vorsicht, denn ein Teil dieser Unternehmen versagte schon bald. Mitte der fünfziger Jahre erhielten diese Unternehmen größere Selbständigkeit. Abgeschafft wurde die zentrale Leitung. Es setzte bereits die Selbstverwaltung ein, am Beginn noch auf Direktorrang.

Zur Lokalwirtschaft wurden namentlich die Aktivitäten der Nahrungszubereitung und -verarbeitung, der Kommundaldienstleistungen, des Dienstleistungsgewerbes, das Gaststättengewerbe, Handel, Bauwesen, Lokalverkehr, usw. hinzugezogen. Den meisten dieser gesellschaftlichen Aktivitäten war das vorherige Privatgewerbe, das sich, ob es wollte oder nicht, in den Gesellschaftssektor einschalten mußte, abgeneigt. Ein Teil der Unternehmen bewährte sich im Gesellschaftssektor durchaus nicht und brachte zu große Verluste. Solche Aktivitäten durften in den Privatsektor zurückkehren, wo sie rentabel weiter leben konnten. Einige Tätigkeiten erlangten in den sechziger Jahren günstige Organisiertheit, die meisten wuchsen sich jedoch zur industriellen Produktion aus, während das Kleingewerbe von der Gesellschaft abermals dem Privatsektor überlassen wurde.